

"העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תד אביב, רחוב גורדון 3, מ.ד. 03-232262/3/4 תא-דואר 136 • מען מברקים: "עודמור" • העורך הראשי: אורי אבנרי • ראש המערכת: יוסי ינאי • עורכת-תכנית: יוסי שנון • עורכת כיתוב: ענת ישראלי • צלמי מערכת: ציון צפריר וגילה רוזן • ראש המינהלה: אברהם סיטון • מחזקת המודעות: רפי זכרוני • המו"ל: "העולם הזה" בע"מ • מודפס ב"הדפוס החישי" בע"מ, תל-אביב, רחוב כ"ר אביגדור • הפצה "גד" בע"מ • גזר-החלטות: צינוקורפיה "כספי" בע"מ.

קיא קי

ש... או "מעניין ש..."
 "למעלה ממיליון" במקום "יותר ממיל-יון".
 "על מנת" במקום "כדי".
 ביטויים אלה חודרים בסיטונות רוצים תונים — לא מפני שהכותבים רוצים להצטעצע, אלא מפני שלא למדו בבית הספר ה"עברי" שפה אחרת. ככל שגדל לה הבורות הלשונית (והאחרת), כן גדל הצורך הפנימי של הבורים לדבר ולכתוב בסיגנון מופנה. העושה רושם על בורים אחרים.
 האחרים על הכיתוב בהעולם הזה נדרשים לעמוד על המישור, אך לעיתים עוברים הביטויים המשובשים גם תחת עיי גם הפקוחה, וחבל. הדבר המרגיז הוא שבאיוהשווה מקום קשה לעמוד מפני ה"מבול, בגלל שהוא חודר לכל מקום.

כיתוב

ושיכתוב

ובעניין אחר, הנוגע אף הוא לשפה. מוסדות האוניברסיטה פנו אל עורכי העיי-תונים, וגם אלי, בבקשה להגדיר למענם

בגלל

ש..."

עיתון כמו העולם הזה נדרש לעמוד בפרץ ולהילחם בצורות אלה, המשבשוש את השפה. כל כלי-תיקשורת פועל באמץ צעות מילים, במלא עוסק כל כלי-תיקי שורת חשבון בעיצוב השפה, אם ביודעין, אם שלא ביודעין.
 היינו רוצים שהעולם הזה יהיה כתוב בעברית פשוטה, מדוייקת, שוטפת, בלתי-מצטעצעת, שימושית, נקייה ובלתי-משורבשת. זה נשמע כדבר פשוט, אך הוא רחוק מלהיות כזה.
 כל שיכבת-גיל חדשה יוצרת שיבושי לשון. זוהי תופעה טיבעית, ואין בה כל רע, כשלעצמה. הסוציולוגים אומרים כי הדבר נובע מן הצורך הפנימי של כל שנתון להיבלד מקודמו, ליצור מעין שפת-סתרם משלו, כדי לקבוע לעצמו זהות עצמאית המעניקה לו ביטחון עצמי. מהו גורלם של שיבושים אלה? לפעמיים הם נקלטים בלשון החייה, ומעשירים אותה. השפה אינה קופאת על שמריה. היא מקשיבה וקולטת יסודות המתאימים לה. ביטויים כמו "לשחק אותה", "אכל אותה" ופסוקי-סלאנג דומים נקלטים יפה, וייתכן כי יחזיקו מעמד לאורך ימים. אחרי ככלות הכל, גם בתנ"ך מצויים פסוקים קים רבים שהיו בשעתו סלאנג, ושהפכו בינתיים נכסי-צאן-ברזל של השפה.
 אך כאשר השיבוש אינו אלא שיבוש, גידול-פרא על גוף השפה, משהו בלתי-נחוץ, מגושם או צורם, הרי הוא צריך להיפלט. ליתר דיוק: אסור שהוא ייכנס כלל לשפת-התיקשורת, אלא בדרך של ציי-שיר, במרכאות, של פלוני, המדבר כך.

כבר עמדתי פעם, במדור זה, על שורה של שיבושים ערכניים, שאין להם מטרה לא לסרבל את השפה, ולהחליף ביטויים בסיסיים פשוטים וטובים במילים מגוי שמת וארוכות יותר.
 אפשר להביא דוגמות בלא-ספור: "בגלל ש... במקום, מפני".
 "הוא לא היה אחר מאשר..." במקום "לא היה זה אלא..."
 "הדבר המרגיז הוא ש..." או "מה שמעניין הוא זה ש..." במקום "מרגיז

"עמוד" — הפעולה שבה הופך החור-מר הכתוב, המצולם והמצוייר לעמוד. תיכונן העמוד ושירטוטו, עבודה זו נע-שית אצלנו במשרדי המערכת, וזהו הר-שלב המכריע של הכנת העיתון. במעמד זה נבחרות התמונות שייכנסו לכתבה, נקבעות סופית כותרת הכתבה, כותרת המישה שלה, הכותרות לתמונות וכ"ל. למעשה זהו עיצוב הכתבה, כפי שהיא מגיעה אליך. על ביצוע העימוד אחראי "עורך העמוד" או "העורך הגראפי".

"פתיח" — אצלנו זהו הפסקה המור-פיע באותיות גדולות, לרוב מעל לכור-תרת העיקרית, שבא להגיד לך בקיצור במה העניין, ולמשוך אותך לקריאת הר-כתבה. בימינו לבין עצמנו אנו נושאים משתמי שים בדרך כלל במילה המיקצועית האנג-לית — "ליד" (LEAD).

"ספרד" — מילה אנגלית (SPREAD) שפירושה — פריסה של כתבה על גבי שני עמודים לפחות. אנו נושאים משתמיש בה במובן זה. כשאנו אומרים בשיבת-המע-רכת שכתבה מסויימת תהיה "ספרד", הכוונה היא שתפוס יותר מעמוד אחד. "בנויה" הוא אצלנו, כמו בכל עיתון, האיש או האשה העובר על החומר שסודר במכונה, המסמן את השיאיות והמהזיר אותו לתיקון. והיה "ההגהה הראשונה". אחריו באה "ההגהה השנייה", לרוב כי-שהעמוד הוא כבר "מעומד" (אחרי שד-ה"עמוד" נעשה במערכת על גבי הניר, הוא נעשה ברפוס בפועל, על-ידי צירוף הגלופות, שורות-העופרת, הכותרות וכ"ו, ונוצר העמוד בצורתו הסופית). וכן הל-אה, עד להגהה הסופית, שהוא אמור להיות בלי שגיאות (בתיאוריה).

"עורך הדפוס" הוא האדם הנושא אצלנו את האחריות המערכתית לכל הר-מתרחש ברפוס. מאחר שאנו עורכים את כל החומר, עד לפרט האחרון, במערכת, בעת "העמוד", לא נותר לעורך-הדפוס (אצלנו זוהי עורכת-דפוס) אלא להקפיד על כך שהוראות המערכת תתמלאנה גם למעשה. זה מחייב לא פעם ביצוע תי-קונים של הרגע האחרון: קיצור חומר כדי להתאימו למקום שיועד לו, או הארכת החומר למען אותה מטרה.

"קונטקטים" (הדפסי-מע) הם התצ-לומים של הצלמים, שהודפסו על-ידי גברי-דל הטיבעי של התשליל (נגטיב). אחרי פיתוח הסרט, העורך או ראש-המערכת, לפעמים גם הכתב שהיה אחראי על הר-כתבה, עוברים על ה"קונטקטים" ובוחרים

משה משיח: לפני 25 שנים והשבוע
 "אילו ראיתי, הייתי מתעלף..."

בתצלומים להגדלה. מבין התצלומים הר-מגודלים נבחרים לבסוף, שאלב ה"עמוד", התצלומים שאכן יליו את הכתבה.
"ראש המערכת" הוא האיש המרכו בפועל את עבודת המערכת, מחלק את העבודה בין הכתבים והצלמים, מוריך ומנחה אותם בכל שלבי הביצוע.
"סקופ" (מתחרו, איכשהו, עם "הכוב") מידע בילעדי, שהעיתון מקדים בו את כל שאר העיתונים. מקור המושג במילה האנגלית שפירושה את בעל ידית קצרה, המשמש להעברת פתח, היטה והומרים דומים. השגת סקופ היא חלומו של כל עיתונאי. אנשי העולם הזה מרבים להשי-תמש במושג זה בשיחותיהם, אך אנו נושא מכתירים כתבה בתואר הרישמי "סקופ"

רק לעיתים רחוקות, כשאנו נושא בחלופין גם במהמנות המידע, גם ברא-שוניות המוחלטת, גם בחשיבותו.

עשרת המופלאים

לא בנקל החלטנו להקדיש בגיליון זה — הגיליון השני של פסח — תריסר עמודים לנושא אחד: שיחזור תולדותיהם של עשרה ישראלים שנוולדו ב-1940. אין זו התרפקות על העבר, להיפך: זוהי חקירה לעומק לגבי ההווה. תריסר ישראלים מכל השכבות יצאו לדרך. העולם הזה הנציח את מאווייהם וחלומותיהם כשהיו בני 15. עכשיו הם בני 40. לאן הגיעו? כיצד התגשמו או לא התגשמו חלומותיהם? האם הם מאוכזבים או מרוצים? האם כך תיארו לעצמם את חייהם במדינה, שהיתה או צעירה? שלוש מלהמות גדולות והסכסוך שלוש תקופות מילחמת-העצמאות. יתכן שבעודת סיפורים אלה תלמד גם משהו על עצמך. סברנו שכדי להקדיש את המרץ והמקום הדרושים לחשיפת התמונה, ניצי-חה על מלאכה זו כתבת העולם הזה, יעל תדמור.

בעייתה הגדולה הראשונה היתה לאחר את האנשים. 25 שנים הן תקופה ארוכה, ביוחד במדינה שבה האוכלוסיה כה גידת. קודם כל פירסמנו את תמונותיהם של העשרה, כפי שהיו אז, במודעה בולטת בעמוד זה. קיווינו שחלק מהם יתקשרו. התשובה היתה מעבר לציפיה. חמישה מבין העשרה התגלו תוך כמה ימים — רובם התקשרו בעצמם, אחדים וזהו על-ידי מכרים, קוראי העולם הזה, שכיוונו את יעל תדמור לעבר היעד. שלושה נוספים התגלו כאשר פירסמנו מודעה שנייה.

איש אחד נעלם כליל, כאילו בלעה אותו האדמה. כל עבודת הבלשות לא הרי-עילה. האיש איננו. נראה שגם אין לו מישפחה בארץ. הוא לא השאיר גם שום עיקבות במירושם-ההושבים. אחד נמצא בערת המחשב של משרד-הפנים. היה זה הנער העובד, משה משיח. בספר הטלפונים של איור תל-אביב בלבד רשומים כ-15 אנשים בעלי שם זה. אולם למזלנו, בכל הארץ כולה יש רק משה משיח אחד, שנוולד בשנת 1940. לא היו בידנו נתונים אחרים.

קריאה במסוף התל-אביבי של המחשב העלתה כי הוא גר בבת-ים. ברחוב כינרת 3, במירווד-התיקשורת עלה כי למשה משיח, הגר בכתובת זו, אין טלפון. כשהגיע הצוות לבת-ים, התחיל לחפש את הכתובה, כשהוא שואל את העוברים ושבים. אולם איש לא שמע על רחוב בשם זה. "בבת-ים?" שאל כל אחד.

לבסוף נמצא צדיק אחד לרפואה, שי-ידע. בלא אמונה יתרה נסע הצוות לפי הוראותיו אל הקצה השני של העיר. שם אכן נמצא הרחוב הקטנטן.

הצעה חטופה בלוח היבות-הדואר גיל-תה את השם משה משיח. נרגשים טיפסו אנשי-הצוות במעלה המדרגות, האם זה הוא או לא?

האשה שעמדה בפתח הדלת נשאלה בקוצר-נשימה אם משה בבית (כימעט ושאלו אם הוא בכלל קיים). האשה עני-תה בחיוב, אך בחשדנות-ימה: "אבל מה אתם רוצים ממנו?"
 "האם כתבו עליו לפני 25 שנה בעיי-תון?" שאלה הכתבת במהירות, וכשהאשה פרצה בצחוק, "צבטנו עצמנו כדי לבדוק אם אין זה חלום".

תוך שתי דקות ישבנו אנשי-הצוות פנים אל פנים מול משה משיח, שרבע שעה קודם לכן פיקפקנו בקיומו. אגב, משיח כבר ידע מדוע מחפשים אותו. יום לפני-כן הציץ במיקרה בגיליון של העולם הזה שהיה בידי שכנה, וכשנת-קל מבטו בתצלום של עצמו, כמעט הת-עלפתי!

לוי אשכול